

BERRIAK ETA GAI LABURRAK

GURE ILLAK

JEAN ELISSALDE (1883-1961)

Sortzez Askaindarra (1883), Larresoron, Baionan eta Nay-en eskoletua, 1909-an apeztua zen. Jadaneko eskuaraz idazten hasia zen "Eskualdunean", Hiriart-Durruty buru. Uztaritzeko bikario egon zen hamabortz bat urte, gero igorri zuten Liginagarat erretor ta 1932-tik azkenerat Gerezietao erretorgoa egin zuen. Eskualzaleen Biltzarreko buruetan sartu zen 1921-ean eta 1930-ean Landerretche-ren ordain hartu zuten Eskualzaindian.

Pilotazale gaitza zen, bainan eskualzale porrokatua ere bai. "Eskualdun berrian", "Eskualdunean", "Gure Herrian", "Argian", "Euzkadin" badu zer-bait ager-arazirik, ichtorio, "zer eta zer", pilotarien berri, eta nik dakita.

Haren liburu ezagutuena: "Kantari Berria", "Ichtorio Saindua", "Kati-chima", "Ama Maria Pasionekoa", "San Frantses", "Bahnar Deitu Salbaia", "Atsotiz, Zuhur-hitz eta Erran Zahar". Aipatu behar litazke Dassance jauna-
rekin bildu chori eta landare izenak.

"Zerbitzari" zuen izen-ordea, nahiz bertze izen-orde batzu erabili dituen hala nola "Haur Prodigoa" eta "Azkaindarra".

1961-eko maiatzean joan zitzaikun Garalda-ko Ama Birjinaren beila bi-haramunean, goizean goizik, harrigarriko jende-keta bildu baitzen ondoko estelehenean haren ehortzetako.

P. L.

NIKOLAS ORMAETXEA "ORIXE" (1888-1961)

1888 abenduaren 5-ean jaio zan Iriarte Orexa'ko errian. Añorga-n il 1961 agustuaren 10-ean.

Bereala amak, sortu ziran iru aurak ezin bi titiaz azi zitzakela ta Nikolas mutikoa Uitz'i'ko Errekalde etxera iñudearengana eraman zuten Asuntxi amandre onaren ardurapean.

Geroztik ez zituan saltzeko ez iñude, ez Asuntxi, ez Errekalde ta ez Uitz'i'ko erria. Napar kòskortzat jotzen zuan bere burua ta iñoiz Orexa'ra era-

maten ba'zuten etxea Uitzin zuala. Emen lenengo eskola ikasi ta gero lanean asi zan. Eta bai ongi ikasi nekazaritza, artzantza ta basoko lantegi guziak.

1908 urtean Nafarroa'ko Xabier'en Jesuitak duten ikastetxean sartu zan. Doi-doi erderaz mintzatzen etorri zan mutikoa bostpasei urtean gizon eginiik. Jakituriz jantzi zan goi-maillako ikaskizunetara eroso iritxirik. Xabier'etik Oña, Comillas eta Tudela'ra aldatu zuten, filosofia, teologia, ta ixturio sakenak burutzer. Griego, latin eta erderazko literatura klasikoa errotik ikasi zituan. Eta Comillas'en batik bat literatura irakasle bezela jardun zuan Jesuiten artetik atera bearrean gertatu zan artio.

1915 urte inguruan lenengo euskal bertsoak tajutzen asi zan. "Jesus'en Biotzaren Deya"-n Nikolas Ormaetxea, S. J., izenpean lenengo artikulua irakurri ditezke (1917-1922).

Aldi artako R. I. E. V. aldizkarian erderaz "Acento Vasco" gramatika lana, "Unificación del Lenguaje Literario", eta abar. (1918-1919-1920.)

1919 urtean Euskaltzaindiak urgazle bezela artu zuen.

Durango'ko Euskalegunean (1921) itzaldi bi eman zituan: "Eusko Olerkitzaz" eta "Eusko Olerki neurritzaz".

Poesi sariketan lenengo aldiz premia jaso zuan.

Lezo'ko Gurutzeari eskeñitako olerki ederra dala-ta Aita Otaño'k musika jarri zion.

1923'garren urtean komentuko bizitza ta Jesuiten jantzia uzten ditu ta munduan agertzen da "Orixe" izenordea.

Euskaltzandiaren buruzagi zan R. M. Azkue'k bereganatzen du ta EUSKERA'n lanean asten da. Itz eta euskal esaerak biltzen ia Euskalerra guzia ikertzen du. Orixe'ren izena geiena nabarmentzen da "Euzkadi" egunkarian naiz erderaz eta naiz euskeraz idazten asi zanean (1924-1934).

Kirikio'ren ondoren euskal ataleko zuzendari jarri zanean, gramatika gaiz, eztabaida ta burrukan bazterrak dantzatu zituan. Baiña bai lan ederrak burutu ere. Ordukoak ditu "Tormes'ko Itsu-Mutilla" eta "Mireio"-ren euskerapenak, ta "Santa Kruz Apaiza".

Ezin entzungor egin poesirako zuan deiari ta 1930 urtean Erretereriko I Eusko Olerki Egunera itz neurtu sakona bidali zuan, gero "Barne Muinetan" liburuxka mistiko ta jainkotiarrean agertuko zana.

1928 azaroan "Euskal Esnalea"-k eraturako itzaldietan mintzatu zan "Oraindañoko Euskal-Neurtitzak" gaiaz. Urte ontan Lizardi-rekin adiskidetasuna egin zuan.

Eta elkartasun onen ondorengo, zorioneko bi liburu eder, euskal literaturan ederrenetakoak: "Biotz Begietan" Lizardi'tar Xabier'en eta "Euskalduinak" poema aundia Orixe'ren lanik nagusienak.

Geroztik eten gabe Orixe'ren lumatik jalgi dira ugari idazlanik mardulenak bai itz neurtuz eta bai itz lauz. "Yakintza", "El Día", "Euskalerrriaren Alde" ta beste aldizkari askotan Orixe'ren irakurgaiak noiznai agertzen ziran. Gerra ondoren "Urte Guziko Meza Bezperak", ajola aundikoa Errilijio ta euskerari buruz, eta "Agustiñ Gurenaren Aitorkizunak".

"Euzko Gogoan"-n (1950-1959), Guatemala'n lenengo eta Bayona'n gero atera dan aldizkarian, olerki-sail bikaiña utzi digu, ta ortaz gaiñera euskeraz beñere landu gabeko lan gaitz eta sakonenak. Auen artean: "Kito'n Arrebarekin" mistika ta espekulazio goitarrez. Estetika, Metafisika ta antzeko gaiez Orixe'k erakutsi digu gogoeta sakon eta euskeraren jabetasuna.

Ezin aaztu ditezke "Gernika" adizkarian (Bayona, 1947 - Buenos Aires, 1953) azaldu zituan idaz-lan bikaiñak euskeraz eta erderaz.

"Orixe" izen ordeaz gaiñera "Espuru" (1) ezizena erabili zuan.

"Gizabidea" titulupean idatzi zituan artikulua egokienak etorri ta tankeraz.

Azken lanak "Karmel" ta "Olerti" aldizkarietan agertutakoak ditugu, eta Tolosa'n Lizardi'ren omenez eraturako jaian irakurri zuan itzaldia, eta saritu zioten olerkia.

Guatemala-tik etorri eta euskaltzain izendatua izan zan. Leitzan 1957 abenduaren 22-an egin zuan sarrera itzaldia EUSKERA-n irakurri diteke (1958 p. 29).

Argitaratu gabe gelditu zaizkion lanak:

"Dantza Nagusia", "Danza Prima". Euskeraz eta erderaz.

"Jainkoaren Billa". Mistika gaia. "Kito'n Arrebarekin" lanean erabili zuan antzekoa, baiña elkar-izketarik gabe.

"Euskal Izkerak". Bi zatitan. Oyarzabal M. apaiz jaunarekin batera egia.

"Salmutegia".

"Lau Ebanjelioak". Euskera xume arruntean itzuliak.

Eta abar eta abar. Bere paperak aztertutakoan lan geiago agertuko dira noski. G. b.

Tolosa, 1961 urria

A. M. L.

NAZARIO OLEAGA (1884-1961)

Bilbon jaio zan 1884 uztaillaren 28-an. Eta iri berean il 1961 abenduaren 5-ean.

Bere estudioak Deustu-ko Unibersidadean egin zituen. 1905 urtean Salamanca-ko Unibersidadean litzentziatu zan deretxoan. Arrezkero il arte lege-gizon bezela aritu da lanean Bilbon. Fama aundia zuen bere ofizioan.

Urte askotan, Bilboko lanak utzi gabe, Zeanuri-ko sekretario izan zan.

Bilboko Abogadu Kolejio Ilustrean ainbat urtean lendabiziko diputadu izan zan eta dekanorde ere egin zuen.

Zaragoza-n egin zan "Congreso Nacional de Derecho civil"-aren ondoren "Comisión de juristas para el estudio y ordenación de las instituciones de Derecho foral de Vizcaya" izendatu zan 1948 urtean eta N. Oleaga ere egin

(1) **Espuru** Orexa'n dagoan muño baten izena da eta Orixe'rentzat "Tabor" mendia bezela.